

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Actuele thema's.....	5
2.1 Korte Voedselketens in gemeente Berg en Dal en Heumen	5
2.2 Biodiversiteit en relatie stad/platteland	6
2.3 Visie en missie Via Natura	6
3. Lop-projecten in uitvoering	7
3.1 Natuureducatie (LOP-projecten: CE1, CE5,CE7, CE8, CE9, CE10,)	7
3.2 Landschapsparade 2017	10
3.3 LOP-project 'regie op wandelen'	12
3.4 Dorpsommetjes	13
3.5 Natuurarrangementen	14
4. Communicatie, netwerk en draagvlak.....	17
5. Samenwerking gemeente Berg en Dal en Via Natura	18
6. Samenstelling bestuur.....	19
7. Vooruitblik 2018	20
Landschapsonwikkelingsplan	20
Overige initiatieven: biodiversiteit, natuur en landschap	20

1. Inleiding

In het jaar 2017 heeft Via Natura de ingezette koerswijziging van continuïteit en vernieuwing verder uitgediept. De continuïteit in de zin van samenwerking met de gemeente: het actief bijdragen aan de uitvoering van het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) van 2015 – 2025, het landschap van iedereen. Ondanks het feit dat de loketfunctie groenblauwe diensten is beëindigd, houdt Via Natura aandacht voor ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op het bestaande netwerk van groenblauwe diensten en de communicatie over met name de boerenlandpaden en de recente ontwikkelingen in het landschap.

De uitvoeringsovereenkomst, die samen met de gemeente Berg en Dal is ondertekend, loopt tot en met 2017. Daarin zijn de rollen omschreven en afspraken gemaakt om de samenwerking te optimaliseren en effectief te laten zijn. Het LOP van 2015-2025 staat centraal in de activiteiten die Via Natura in goede afstemming met de medewerkers van de gemeente onderneemt. Er is vier maal per jaar overleg over de voortgang, de activiteiten die Via Natura onderneemt evenals andere ontwikkelingen binnen de gemeente die raakvlak hebben met het LOP. Aan het begin van het jaar is een prioritering afgesproken waarop Via Natura zich gaat richten wat betreft de verkenning dan wel de voorbereiding van projecten uit het uitvoeringsprogramma van het LOP. De gemeente heeft evenals Via Natura zelf middelen beschikbaar gesteld om die stimulerende rol te vervullen.

Ook projecten, die Via Natura zelfstandig onderneemt, kennen continuïteit. Het zijn de projecten waaraan Via Natura zich voor 10 jaar verbonden heeft zoals de contracten vanuit landschapsveilingen 2007 en 2014.

De verkenning van nieuwe thema's en daaraan gekoppelde activiteiten is dit jaar voortgezet. In paragraaf 2 worden die nader toegelicht.

Nieuw is het samenwerken met een grotere diversiteit aan doelgroepen én de focus op een grotere bekendheid en waardering van het buitengebied van de mooie nieuwe gemeente bij haar inwoners en ondernemers.

De vernieuwing betekent werken aan projecten, die voortkomen uit het LOP en in samenwerking met nieuwe partners zoals de basisscholen in de gemeente Berg en Dal en partners die zich bezighouden met wandelen en andere recreatieve activiteiten.

De vernieuwing van activiteiten heeft consequenties voor de opzet en inhoud van de website. In 2018 wordt de vernieuwde website geïntroduceerd.

2.2 Biodiversiteit en relatie stad/platteland

Via Natura heeft diverse bijeenkomsten bezocht o.a. in het kader van de voorbereiding van het jaar 2018 waarin gemeente Nijmegen de status European Green Capital mag dragen. Verschillende thema's waarvoor challenges zijn opgezet zoals biodiversiteit, bewegen en gezondheid, water en voedsel zijn verkend. Gekeken is ook naar mogelijkheden om samen met ondernemers aan te haken bij het officiële programma van de stad Nijmegen. Er zijn diverse besprekingen gevoerd en bijeenkomsten bezocht. Dit heeft er o.a. toe geleid dat de route van stad naar de Ooijpolder-Stuwwal als een van de groene routes is opgenomen. Zo kunnen belangstellenden er van worden overtuigd dat Nijmegen de titel van 'green capital' mede heeft verdiend vanwege het 'groene', goed toegankelijke achterland (www.routes.greencapital2018.nl/).

Met de GGD Zuid is onderzocht of er verbindingen zijn te maken tussen de aanpak van de Gezonde School en de wens om natuuronderwijs structureel in het programma een plek te geven.

2.3 Visie en missie Via Natura

Intern is er een boeiende discussie gevoerd welke rol Via Natura wil spelen in het netwerk van organisaties en in samenwerking met de gemeente. Een van de bijzondere aandachtspunten is een effectieve communicatie via website en andere media. Besloten is om de website van Via Natura te vernieuwen.

3. Lop-projecten in uitvoering

3.1 Natuureducatie (LOP-projecten: CE1, CE5,CE7, CE8, CE9, CE10,)

In 2017 is met een aantal scholen gewerkt aan de invulling van een projectplan op maat en begeleiding geboden bij de realisatie van onderdelen uit het plan. Het betreft de volgende scholen:

- Biezenkamp, Beek
- Bijenveld, Leuth
- Groesbeek, 's Vossenhol
- De Horst, Natuurbelevingspad ism Dorpsraad Samen op de Horst

Het tempo van de voortgang van het project is per school verschillend. Er moet echt maatwerk geleverd worden, omdat scholen met heel veel verschillende zaken bezig zijn om het onderwijs te verbeteren. Het is opvallend dat alle scholen zoeken naar een nieuwe balans tussen het werken met methode/input van kennis binnen de lessen en het zelf ontdekkend leren dat didactisch meer gewenst is. Het is een zoektocht waar studiedagen en ouderavonden aan worden besteed. Men waardeert de mogelijkheden die het project biedt, maar schooldirecties willen wel het hele team meenemen in het proces. Voor de vergroening van het schoolplein leven zeker wensen en is de behoefte aan advies en concrete invulling groot. Scholen kunnen zelf weinig investeren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen planvorming en de daadwerkelijke aanleg. Helaas mag de subsidie van provincie Gelderland niet worden ingezet voor de inrichting; educatieve invulling is wel mogelijk. Dat betekent dat scholen zelf naar financiering moeten zoeken in financiën of natura.

De werkwijze van Via Natura is om samen met de school, meestal in een werkgroep, te komen tot een invulling van het project met doelen en een realiseerbaar plan van aanpak, waarbij structurele inpassing in het onderwijsprogramma een belangrijk criterium is.

Met de basisschool de Biezenkamp in Beek is onder het motto “Natuur beleven en ontdekken” een doorgaande leerlijn opgesteld en ingevuld voor alle groepen. Dat wordt de

Figuur 2: Leerlingen van groep 6 in de moestuin (Foto: de Biezenkamp)

leidraad voor het natuuronderwijs. Dit schooljaar 2017-2018 is de Biezenkamp van start gegaan met de doorgaande leerlijn voor natuuronderwijs. Kinderen van groep 1 tot en met groep 8 trekken er 4 tot 5 keer per jaar op uit. Zelf de natuur ontdekken of educatieve excursies op bijzondere locaties.

De voorgaande jaren is al veel geoefend met naar buiten gaan, de moestuintjes bij school bewerken, op pad in het bos op de stuwwal, wateronderzoek en diverse interessante excursies. Het nieuwe is dat dit nu schoolbreed gaat gebeuren en er een jaarplanning ligt voor elk leerjaar. Een verplichting maar ook een belangrijke steun in de rug voor de leerkracht, duidelijkheid voor de ouders wanneer hun hulp gewenst is en een kast vol materialen die het buitenleren ondersteunen. Onderzoeken laten al lang zien, dat buitenleren en spelen de ontwikkeling van kinderen versterkt. Mooi om hier samen met de school aan te werken.

Studiemiddag team basisschool De Biezenkamp

Vrijdag 29 september is het team op de fiets gestapt onder leiding van Via Natura en met steun van specialist natuuronderwijs Marjon van der Steen om de omgeving beter te leren kennen. Te weten waar bijvoorbeeld de imker zit, waar je het bos op de stuwwal in kan, wat je allemaal kunt ontdekken in het bronnenbos en dichtbij school wat er groeit in de groenstrook met de beek en de moestuin voor groep 6.

Zelf op pad en met je collega's eenvoudige opdrachten uitvoeren maakte iedereen enthousiast. De drempel om in de herfst op pad te gaan en met de klas paddenstoelen ontdekken is nu voor nagenoeg iedereen weggenomen. Dat is de spirit waar kinderen uit Beek e.o. van gaan genieten. Je zou elk kind in Nederland zo'n rijke omgeving toewensen zoals wij dat kennen in gemeente Berg en Dal.

De school Samen op de Horst heeft wel ervaring met het buitenonderwijs en wil dit blijven voeden en verbeteren. De gewenste aanpassing van het natuurbeleefpad langs de Leigraaf is daarbij een belangrijke voorwaarde, zodat de leerkrachten van de jonge kinderen de route kunnen inkorten. Door de aanpassingen van de route is het nog aantrekkelijker om met de verschillende leeftijdsgroepen in de verschillende seizoenen naar de Leigraaf te gaan.

Er is door een oud-biologiedocent eenmalig een werkweek voor groep 8 ontwikkeld met als thema van 'Bruuk tot Leigraaf'. Hierbij was veel inzet nodig van vrijwilligers uit de omgeving en ook onderzoeksmaterialen. Via het project natuureducatie wordt nog bekeken of deze week tot inspiratie kan dienen voor andere scholen en wanneer het beleefpad is aangepast geheel langs de Leigraaf uitgevoerd kan worden met minder begeleiders.

In de Horst vraagt de fysieke realisatie van het natuurbeleefpad nogal wat tijd. De focus van de ondersteuning ligt op de begeleiding van de samenwerking tussen de diverse partijen, die bij het initiatief betrokken zijn, het aanscherpen van het projectplan, begeleiding vergunningverlening door het Waterschap en overleg in het veld voor de locatie van onderdelen van het natuurbeleefpad en de educatieve invulling.

Vergunning voor het natuurbeleefpad is afgegeven en bezwaren van aanliggende eigenaren zijn in goed overleg besproken. Dat heeft geleid tot enige aanpassing van het pad. Het pad belooft een aanwinst te worden voor de school, (voor educatie voor natuur, bewegen, cultuur (kunst) en streekverhalen, meehelpen met beheer en daardoor helemaal vertrouwd raken met de leefomgeving), voor de BSO (40 kinderen) en voor het dorp met ontmoeting bij de picknicktafel en in de toekomst als onderdeel van het dorpsommetje. Stichting Samen Op de Horst is daarom ook betrokken om er unieke activiteiten te kunnen organiseren. Wanneer de begroting is goedgekeurd door de gemeente, kan het project in 2018 gerealiseerd worden.

Aanbod scholen samengevat:

Er is een *pool* van adressen samengesteld op gebied van natuur, landschap/landschapsbeheer, landbouw/streekproducten en cultuurhistorie en overig. Scholen kunnen deze lijst raadplegen voor verantwoorde excursies en activiteiten onder leiding van lokale deskundigen (vrijwilligers) van de natuur-, landschap- en cultuurhistorische organisaties en producenten van streekproducten of agrariërs die in staat zijn om educatieve activiteiten te verzorgen.

Enkele professionals zijn toegevoegd vanwege bijzondere expertise om natuuronderwijs structureel te verankeren in het onderwijs.

Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met organisaties als Stichting Bij Dichterbij, IVN Rijk van Nijmegen, Imkervereniging, de ontfermberm-groep etc. Met de andere organisaties is telefonisch en per mail medewerking gevraagd alvorens de gegevens te verwerken in het bestand. Het bestand is eind december afgerond en is in januari 2018 aan alle scholen toegezonden.

Insectenhotels uitgelicht

Pluryn/BergenDal Werkt kan een bijdrage leveren aan educatie en educatieve inrichtingselementen op scholen en andere openbare locaties. Zij kunnen, mits op tijd aangevraagd, op maat nestkasten en andere elementen om de omgeving van scholen e.d. voor natuur aantrekkelijker te maken. Ze hebben voor de gemeente Nijmegen al diverse insectenhotels gemaakt in samenwerking met scholen. Dat is ook mogelijk voor de gemeente. Kosten per insectenhotel is € 100,-. De cliënten van Pluryn maken daarvoor de basis voor een insectenhotel van de gewenste afmeting van ongeveer 1 bij 1 meter. Zij plaatsen het hotel op locatie en verzamelen ook de materialen die nodig zijn om het hotel voor verschillende diergroepen zoals bijen en vlinders in te richten. Dit laatste kan dan gebeuren op locatie samen met kinderen van school of BSO.

3.2 Landschapsparade 2017

Naar aanleiding van de evaluatie in 2016 is verkend welk deel van de gemeente dit jaar centraal komt te staan in de te organiseren parade. Vanwege de wens te kiezen voor een gebied in Groesbeek en de datum in september, is de parade gecombineerd met het oogstfeest van Breedeweg. In februari zijn de eerste gesprekken gevoerd over samenwerking, organisatie en vorm. Uiteindelijk is besloten om de twee activiteiten in 2017 te combineren. In mei zijn de randvoorwaarden vastgesteld en is de begroting opgesteld; in de maanden juni, juli en augustus is gewerkt aan programma en publiciteit. De basisscholen zijn er bij betrokken via een apart project over uilen in de gemeente Berg en Dal. Gebleken is dat deze tweede Landschapsparade al snel een breed draagvlak had. Diverse organisaties en individuele personen waren bereid om mee te doen. Onder meer de student van Radboud Universiteit, die onderzoek had gedaan naar korte voedselketens in gemeente Berg en Dal en gemeente Heumen.

Landschapsparade in cijfers:

- 2500 bezoekers op 10 september
- 40 actieve vrijwilligers (exclusief de betrokkenen van het 'echte' oogstfeest)
- 120 mensen kwamen naar de programmaonderdelen in de ochtend
- 55 mensen hebben de verhalen in de verteltipi bezocht, onder meer over korte voedselketens
- Continue drukte op het kinderplein, actief met natuur en knutselen
- Overvolle workshop landschap schilderen; rond vier uur waren alle materialen op.
- 160 (van 4 scholen) deden mee aan het uilenproject (tentoonstelling op het kinderplein en veel bezoek van kinderen)
- Parade met fanfare en boerengymgroep (50 vrijwilligers)

- Veel publiciteit in de aanloop en na afloop van de landschapsparade:
 - Gelderlander 3x
 - Omroep Berg en Dal 5x
 - Gemeentenieuws, Rozet, VIA-Groesbeek : elk 3x
 - Nieuwsbrief Via Natura 2x
 - Kidsproof Nijmegen in agenda en facebookpagina 4.300 volgers
 - Gruunagenda en Uagenda voor Nijmegen en omgeving

Als nazorg zijn de basisscholen opnieuw bezocht, zijn de gekeverde kunstwerken terug bezorgd en passende cadeaus aangeboden aan de school.

In november is de Landschapsparade 2017 geëvalueerd in het partneroverleg. De reacties en ervaringen waren bijna unaniem positief. Op deze manier heeft natuur, landschap en de cultuurhistorie van de streek een groot publiek gekregen en voor een groot deel ook een nieuw publiek. Voor de toekomst zijn de volgende afspraken gemaakt:

- De dag hoeft niet gekoppeld te worden aan Open Monumentendag;
- De Landschapsparade kan ook gekoppeld worden aan een ander bestaand evenement, eventueel in juni.
- Voor 2018 valt de keuze op De Duffelt (Kekerdome e.o.)

3.3 LOP-project 'regie op wandelen'

Dit project uit het LOP is in samenwerking met de afdeling recreatie/toerisme in 2016 gestart. Via Natura is gevraagd om een werkgroep van medewerkers van de gemeente en mensen van 'buiten' te begeleiden om te komen tot een concreet plan van aanpak. Dit heeft geleid tot een aanpak van drie werkgroepen, die elk in een plan concrete stappen en acties hebben beschreven en uitgewerkt om het project 'regie op wandelen' handen en voeten te geven. Het uiteindelijke doel is om in 2019 te gaan voor Wandelgemeente van het jaar. Deze ambitie kan werkelijkheid worden wanneer de gemeente voldoet aan een aantal criteria, die in het plan van aanpak zijn uitgewerkt en geconcretiseerd voor de Berg en Dalse situatie. De werkgroepen waren: de *fysieke infrastructuur*, de *communicatie en marketing* en tot slot de werkgroep *dorpsommetjes*.

Het plan van aanpak is uitgewerkt in 29 stappen inclusief inzet van ambtelijke uren en externe kosten. Eind mei is een thema-avond georganiseerd door Via Natura met de titel 'wandelen op recept'. Het plan van aanpak is toen gepresenteerd aan een breed publiek bestaande uit de organisaties aangesloten bij de landschapscommunity en een groot aantal leden van de STER.

In september van 2017 heeft de gemeente het plan van aanpak inclusief begroting goedgekeurd.

Figuur 3. Thema-avond wandelen op recept (foto: Wil Gipman)

Wandelen op recept

Thema-avond op 30 mei in de Thornsche Molen. Aanvang 19.30 uur.

Vrijwel dagelijks verschijnen er onderzoeken over het belang van buiten bewegen, wat groen met mensen doet, dat kinderen beter presteren door een natuurlijke speelomgeving en dat patiënten sneller genezen wanneer ze alleen al uitzicht hebben op groen. Inwoners van de groene gemeente Berg en Dal zitten dus op rozen zou je denken. Maar kloppen die onderzoeken wel wanneer je je hele leven al in de natuur woont? En maken wij als inwoners, ondernemers, zorgverleners en gemeente wel gebruik van de vele mogelijkheden of genieten alleen toeristen van al dat moois?

Jana Verboom, senior omgevingsonderzoeker van Wageningen Environmental Research en één van de vertalers/bewerkers van het boek Het laatste kind in het bos van Richard Louv is al sinds 2002 met dit thema bezig. Zij geeft een overzicht van de kennis die er is over de relatie tussen natuur en gezondheid. Met haar motto 'de vele baten van groen' daagt Verboom de gemeente, ondernemers en aanwezigen uit de 'waarde' van ons buitengebied te herzien.

Na de pauze ligt de focus op de wandelmogelijkheden en wat beter kan. Voor inwoners en toeristen. De ambitie van de gemeente om wandelgemeente van het jaar te worden, is een slimme manier om in actie te komen samen met inwoners en ondernemers. Hoe ze dit wil gaan doen, vertelt Martine Norden. Zij is beleidsmedewerker recreatie en toerisme. Er zijn meer ideeën. Enkele toeristische ondernemers willen opstaan als ambassadeurs van het landschap. En er zijn unieke dorpsommetjes in de maak. We nodigen iedereen uit om mee te praten of om nieuwe initiatieven op dit terrein kenbaar te maken. Met uw creatieve inbreng worden plannen beter en krijgt het landschap nog meer betekenis.

3.4 Dorpsommetjes

De dorpsommetjes is een van de deelprojecten uit het plan van aanpak 'regie op wandelen'. Het heeft de volgende doelstellingen:

- Het faciliteren van wandelroutes door en voor inwoners voor hun dagelijkse/wekelijkse wandelingen. Ieder dorp ontwikkelt zijn eigen 'favoriete' wandelroute. Deze routes lopen over met name onverharde paden, zijn toegankelijk vanuit het dorp, zijn openbaar toegankelijk en laten de wandelaar de variatie van het landschap en bijzondere (cultuur)historische locaties rondom het dorp ervaren.
- Via eenvoudige verbindingsroutes de wandelroutes onderling verbinden tot een unieke kralenketting door het landschap en de natuur. Inzetten als bijzonder 'product' voor recreatie en toerisme.
- De wandelroutes vormen elk in het bijzonder een haast onuitputtelijke bron van gezonde (sportieve en recreatieve) recreatie voor inwoners en bezoekers/toeristen.
- Een deel van de route is zo mogelijk toegankelijk voor minder validen.

Plan van aanpak

In het najaar van 2017 heeft Via Natura de opdracht gekregen te starten met de inventarisatie van organisaties/personen rondom twee dorpen om ervaring op te doen en een beproefde werkwijze te ontwikkelen. De keuze van de twee dorpen Heilig Landstichting en Berg en Dal is bepaald door de contacten die de gemeente heeft (vanuit het werk met leefbaarheid van kernen, het opstellen van dorpsagenda etc.) en het netwerk van Via Natura. In Heilig Landstichting is voor het einde van het jaar een werkgroep gestart om favoriete ommetjes uit te werken.

3.5 Natuurarrangementen

Project netwerk voor gastheerschap, ontwikkeling van natuurarrangementen en netwerkbijeenkomsten. LOP-code: CE 6

Voor de eerste verkenning van dit project is in het voorjaar van 2016 op een ontbijtbijeenkomst van de STER een presentatie verzorgd over de kansen die natuur en landschap te bieden hebben aan de recreatiesector. Anderzijds is ook aan bod gekomen welke rol ondernemers in deze sector kunnen vervullen als ambassadeur van natuur en landschap voor de bezoekers inclusief eigen inwoners. De reacties van ondernemers waren positief en enkele ondernemers hebben zich spontaan gemeld om mee te denken over zowel het ambassadeurschap als de ontwikkeling van arrangementen. (Sinds de fusie van de drie gemeenten heeft de STER het werkgebied uiteraard opgeschaald naar de hele gemeente Berg en Dal. Steeds meer ondernemers sluiten zich aan)

Er is een werkgroep gevormd van enkele STER-leden aangevuld met coördinator STER, vertegenwoordiger van RBTKan en Via Natura. Er is gewerkt aan een gedeelde visie om vervolgens nog in 2017 een start te kunnen maken.

Doel werkgroep:

1. Ontwikkelen van een Meerdaags natuur/wandel-arrangement, te starten in najaar 2017 met de eenvoudigste opzet, namelijk arrangementen vanuit een vaste verblijfslocatie. Het streven is om verschillende routes op elkaar aan te laten sluiten en geschikt te maken voor meerdaagse arrangementen.
2. Wandelen in Berg en Dal meer beleefbaar maken voor wandelaars en collega-ondernemers van de STER.
3. Benutten van de uitzonderlijke kwaliteiten en de diversiteit van het grondgebied van de gemeente Berg en Dal.
4. Stimuleren samenwerking tussen ondernemers van de STER om natuur-wandelarrangementen te ontwikkelen en te promoten.

Onder begeleiding van Via Natura heeft de werkgroep de ideeën geconcretiseerd en is tot de volgende conclusie gekomen:

- Voor het ontwikkelen van meerdaagse natuurarrangementen is een flinke stap gezet. In 2017 beginnen 6 hotels met een eenvoudig arrangement vanuit een hotel. Dit moet in 2018 worden uitgebouwd tot een arrangement vanuit meerdere hotels. De ondernemers moeten dit verder zelf oppakken.
- Er is ook een belangrijke stap gezet in het verbinden van de netwerken van betrokken lokale deskundigen van maatschappelijke organisaties met het netwerk van recreatieve/toeristische sector. In het vervolg zal moeten blijken of betrokkenen elkaar ook gaan opzoeken. Er komt een lijst van namen/organisaties beschikbaar, die men kan raadplegen voor excursies, activiteiten en/of advies voor routes.
- Ondernemers en hun medewerkers uit de recreatie/toerisme sector moeten nog stappen zetten om het landschap beter te leren kennen en ervaren. Een excursie naar de verschillende plekken is zeker wenselijk. De vraag is wel of leden van de STER extra tijd willen besteden aan een activiteit en hoe dit verder gerealiseerd kan worden.
- De rol van gemeente en Via Natura in het kader van het ontwikkelen van een netwerk voor gastheerschap stopt hier. De STER en de tot nu toe betrokken ondernemers zullen het verder zelf moeten uitrollen en weten de kanalen te bewandelen om te komen tot aantrekkelijke routes en/of activiteiten.
- Er wordt door de Ster in het najaar gezocht naar een geschikt moment om een buitenactiviteit te organiseren voor de leden van de STER. Samen beleven, genieten en iets doen is waardevol voor het inspireren van gasten. Partners vanuit natuur/landschap etc. kunnen hierbij worden ingezet.

- De overall conclusie is dat bij de recreatieondernemers nu al de mindset is veranderd. Zij zijn zich veel meer bewust van de waarden en kwaliteiten van het landschap in dit deel van het Rijk van Nijmegen. Duidelijk is ook dat er een positieve impuls is uitgegaan én tevens synergie is ontstaan doordat er zowel activiteiten zijn ontplooid vanuit de werkgroep 'regie op wandelen' en als vanuit de werkgroep 'natuurarrangementen'.
- Het is belangrijk om resultaten, zeker ook tussentijdse resultaten en in het bijzonder zichtbare resultaten, te communiceren om zo opnieuw een impuls te geven aan de inzet van alle betrokken partijen.
- Afspraak is om interessante activiteiten vanuit de natuur/landschap/cultuurhistorie-hoek door te geven aan de STER, zodat de leden dit bericht ontvangen en de informatie door kunnen geven.

In 2018 organiseert Via Natura samen met de STER een evaluatie.

4. Communicatie, netwerk en draagvlak

In 2017 heeft de ondersteuning van natuureducatie concrete resultaten opgeleverd. Dit heeft geleid tot nieuwsberichten in *Gemeentenieuws* en *De Rozet* over de projecten, die samen met enkele scholen uit de gemeente Berg en Dal zijn uitgewerkt. Zo werken twee scholen jaarlijks met groep 6 in hun eigen moestuin. Met twee leerlingen verzorgen ze samen het hele proces van zaaien tot en met oogsten. Tussendoor wekelijks wieden en ontdekken wat de verschillende gewassen nodig hebben en wat je ervan kunt maken.

Het team van de Biezenkamp is zelf de natuur gaan ontdekken tijdens een interessante studiemiddag.

Verder is er uitgebreid aandacht besteed aan de resultaten van het project 'regie op wandelen', dat samen met de afdeling recreatie/toerisme is opgepakt. In dat kader is er een thema-avond georganiseerd i.s.m. de landschapscommunity voor alle partnerorganisaties, leden van de STER Berg en Dal en voor het breder publiek.

Ook heeft de Landschapsparade veel publiciteit gegenereerd. Diverse artikelen zijn verschenen in de aanloop naar de landschapsparade, en ook weer na afloop. In totaal 6 artikelen in Berg en Dal, 4x radio Berg en Dal diverse programma's en bredere inzet ook in Gelderlander, Brug, social media buitenactiviteiten voor families etc. Extra aandacht is gegeven aan de Landschapsparade in de verschillende nieuwsbrieven van de scholen naar de ouders.

Via Natura heeft verder vier nieuwsbrieven samengesteld voor een netwerk van 300 adressen. Dit jaar is de gemeenteraad in het bijzonder geïnformeerd.

Waar mogelijk schenkt Via Natura aandacht aan de boerenlandpaden in de Ooijpolder en Groesbeek. Zo is de route vanaf de Waalkade door de stadswaard, Ooijpolder en terug via de stuwwal onderdeel van een van de groene routes die gemeente Nijmegen als European Green Capital in 2018 wil promoten voor eigen inwoners en bezoekers (<https://routes.greencapital2018.nl/>).

Op de website www.cp3-project.eu is meer achtergrondinformatie te lezen over het onderzoek naar ecosysteemdiensten in Ooijpolder en Groesbeek van WUR, uitgevoerd samen met twee andere onderzoeksinstituten uit Duitsland en Oostenrijk.

Via Natura was voornemens ook op communicatiegebied meer samen te werken met de partners, bijvoorbeeld via een bundeling van agenda's van alle groene activiteiten. Helaas was er niet voldoende animo voor.

5. Samenwerking gemeente Berg en Dal en Via Natura

De drie voormalige MUG-gemeenten hebben in 2005 de Stichting Via Natura opgericht. Doel van de stichting is het realiseren van de doelen van het Landschapsontwikkelingsplan uit 2004. De gemeenten hebben in 2005 daartoe ook een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de stichting. De gemeenten hebben in de periode 2005-2015 subsidie gegeven aan de stichting om uitvoering te kunnen geven aan haar rol in de samenwerking.

Het college heeft in 2015 uitgesproken de samenwerking met de stichting bij de uitvoering van het LOP 2015 te willen voortzetten, met een enigszins gewijzigde rol voor de stichting.

De rol van Via Natura is nu het creëren van een breed draagvlak voor het LOP 2015 en de verkenning en voorbereiding van projecten uit het uitvoeringsprogramma van het LOP 2015.

Om Via Natura in staat te stellen die rol te kunnen vervullen, heeft het college in 2015 voor de jaren 2016 en 2017 een subsidie van in totaal € 25.000 gegeven. Deze subsidie moet nu worden vastgesteld. Bij de subsidiebeschikking hoort een uitvoeringsovereenkomst 2016-2017. Daarin is vastgelegd hoe Via Natura en de gemeente samenwerken. Onderdeel is de evaluatie van de samenwerking voor het einde van de looptijd. De evaluatie heeft plaats gevonden in het bestuurlijk overleg tussen de stichting en de gemeente van 25 september 2017.

Positief:

- Bij beide partijen is het gevoel over de samenwerking goed. Via Natura doet veel en bereikt veel.
- Via Natura heeft vanuit haar eigen vermogen in 2016 én in 2017 meer dan € 30.000 besteed aan het creëren van een breed draagvlak voor het LOP 2015 en de verkenning en voorbereiding van projecten uit het uitvoeringsprogramma van het LOP 2015. Verwezen wordt naar de jaarverslagen 2016 en 2017.
- Het creëren van een breed draagvlak voor het LOP 2015 vergt een lange adem. Via Natura werkt daar via verschillende activiteiten / projecten aan. Deze activiteiten zouden de komende jaren moeten worden voortgezet om meer vruchten af te werpen.
- In 2016 en 2017 zijn verschillende projecten verkend en/of voorbereid. Een aantal van deze projecten is ook daadwerkelijk gestart.

Diverse gerelateerde overleggen (voorbereiding, overleg en nazorg)

- Bestuurlijk overleg, partneroverleg, LOP-overleg ambtelijk, div. gerelateerde overleggen zoals nazorg groenblauwe diensten, coördinatie natuureducatie, overleggen tbv de op te zetten Pool voor educatie en afstemmingsoverleg optimalisatie beheer in het buitengebied.

6. Samenstelling bestuur

T. Duffhues	(voorzitter)	tel: 06 – 21212442	
L.C.J.M. Mostart	(secretaris)	tel: 088 – 0247800	
P. Hoogveld	(penningmeester)	tel: 06 – 206 270 77	
G. van Gorkum		tel: 024- 397 13 24	vanaf mei adviseur
H.J. Kooij		tel: 06 – 270 66 481	

7. Vooruitblik 2018

Landschapsonwikkelingsplan

Via Natura blijft de komende twee jaar de projecten van het spoor Communicatie en Educatie in opdracht van de gemeente uitvoeren. De inhoud hangt deels af van de vraag van de basisscholen. Daarnaast worden enkele educatieve activiteiten uitgewerkt voor gebruik door de scholen.

Het project dorpsommetjes is in december 2017 van start gegaan en wordt doorgezet in 2018 en 2019. Er is in dit project aandacht voor afstemming met andere initiatieven die de gemeente in het kader van 'regie op wandelen' onderneemt. Ook wordt getracht verbinding te maken met cultuurhistorie van de streek en de cultuurhistorische parels in het landschap (EC 2)

Uiteraard neemt Via Natura in 2018 het voortouw voor de derde Landschapsparade. Vanuit het brede partneroverleg is gekozen dit jaar het landschap, de natuur en de cultuurhistorie van De Duffelt centraal te stellen. In het vooronderzoek kijken we naar locatie, lokale samenwerkingspartners, thema's en combinatie met een ander evenement.

Overige initiatieven: biodiversiteit, natuur en landschap

Via Natura wil voor zover mogelijk aansluiten bij Nijmegen Green Capital 2018 en dan in het bijzonder rond het thema biodiversiteit. De boerenlandpaden in de Ooijpolder maken nu al deel uit van de groene routes, die Nijmegen het komende jaar vanuit het info-centrum European Green Capital nabij het Valkhofmuseum gaat promoten aan eigen inwoners, maar ook aan bezoekers. Vanuit gemeente Berg en Dal kan hierbij goed worden aangesloten om de rijke natuur en het fraaie landschap in de gemeente te promoten. Een mogelijkheid is om samen met de partners excursies en rondleidingen te organiseren voor de vele congresgangers. Andere ideeën zijn: profiteren van de aandacht die Nijmegen genereert voor thema's die ook voor gemeente Berg en Dal van waarde zijn. Denk aan circulaire economie, landelijk festival Fête de la Nature, de vierdaagse, gezondheid en bewegen (werkconferentie Groen, Gezond en in Beweging)

Via deelname aan het in maart 2018 opgezette programmaoverleg De Bastei wil Via Natura onderzoeken wat de gemeente Berg en Dal kan betekenen en hoe de verbinding met de stad Nijmegen versterkt kan worden.

In 2018 wordt het 4e Europese Agroforestry Congres in Nijmegen gehouden. Via Natura zet zich ervoor in om ook boeren bij dat congres te betrekken. Ook is Via Natura gevraagd om minimaal een excursie te verzorgen over 'landschapsbeheer als onderdeel van de bedrijfsvoering'. Voor de follow-up van dit congres is gewerkt aan een projectvoorstel 'transitie van de landbouw Rijk van Nijmegen' gemaakt, waarvoor ook bij andere partijen financiële steun wordt gevraagd.

Via Natura onderzoekt in 2018 de mogelijkheid een project rond het thema biodiversiteit te ontwikkelen. De provincie Gelderland heeft een agenda landschap en een ambitedocument natuur opgesteld. In juni wordt de financiële kaders duidelijk en blijkt of Via Natura hierin een actieve, betaalde rol kan spelen.

Er kan mogelijk ook gebruik gemaakt worden van het vlinderherstelplan Wild van Vlinders van ARK en de Vlinderstichting. (Zie [rapport Wild van Vlinders, Herstelplan voor Dagvlinders en Zuidoost Nederland](#).) Daarin zitten aspecten in die opgepakt kunnen worden met grote terreinbeheerders, publiek groen beheer in steden en beheer door particulieren. Bijvoorbeeld het dijkbeheer dat hier al gebeurt door de Ploegdriever. Misschien dat gemeente Nijmegen hierin wil participeren in het kader van Green Capital Europe. Een dergelijk project sluit inhoudelijk aan bij diverse projecten uit het LOP, in het spoor Natuurverbindingen, Groenblauwe dooradering en Nieuwe functies. Dit past ook bij de ambities van de partners die betrokken zijn bij het project 'optimalisatie bermbeheer'.

Via Natura wil in 2018 op verschillende manieren aandacht geven aan de waarden van insecten voor natuur, landschap, landbouw en mens. Een thema-avond wordt overwogen om dit bij het brede publiek onder de aandacht te brengen.

Via Natura volgt met belangstelling de ambitie van de gemeente om in de nabije toekomst bij te dragen aan klimaatneutraal wonen en werken. Dit is een belangrijk thema vanwege de impact op het landschap door lokale energieopwekking. Ook klimaatadaptatie en de maatregelen die daarbij zijn te verwachten, is van invloed op natuur en landschap.

Met de vernieuwing van de website zet Via Natura in op meer kennisuitwisseling, meer dialoog met mensen van diverse achtergronden, belangen en betrokkenheid en biedt ze ook ruimte aan andere partners en organisaties.

